

Makerplaatsen in Nederlandse bibliotheken

Steeds meer bibliotheken bieden makerplaatsen aan. Hier leren bezoekers spelenderwijs omgaan met nieuwe apparatuur en doen ze belangrijke 21ste-eeuwse vaardigheden op. Bij die vaardigheden gaat het bijvoorbeeld om mediawijsheid, kritisch denken, communicatie, samenwerking en creativiteit. Deze nieuwe rol van de bibliotheek vraagt een andere manier van werken, die van invloed is op het gebruik van de ruimte en de inrichting van het programma.

In een samenwerkingsverband tussen de Technische Universiteit Delft (TUD), de Hogeschool Rotterdam (HR) en de Koninklijke Bibliotheek (KB) is onderzoek gedaan naar de inrichting en programmering van makerplaatsen in openbare bibliotheken. Welgeteld 102 bibliotheken namen deel aan het onderzoek en vulden een online vragenlijst in via het Bibliotheekonderzoekplatform (BOP). De uitkomsten van het online onderzoek vormden de input voor expertmeetings waarin we dieper op het onderwerp zijn ingegaan. Dit artikel beschrijft de bevindingen uit het online onderzoek en de Expertsessie Bibliotheken bij FabLearn. Tijdens de laatste sessie werd gediscussieerd aan de hand van stellingen die verband hielden met belangrijke uitkomsten van het onderzoek.

Meer makerplaatsen

Vrijwel elke bibliotheek biedt tegenwoordig wel activiteiten die te maken hebben met 'maken', in de breedste zin van het woord. Steeds meer bibliotheken hebben inmiddels een aparte ruimte ingericht voor specifieke maakactiviteiten. Het aanbod van de meeste makerplaatsen is geconcentreerd rond digitale technieken: coderen, robotica en 3D-printen. Daarnaast blijft er een plek voor vaardigheden, zoals creatief schrijven, tekenen, schilderen en breien. Een derde van de bibliotheken die deelnamen aan het onderzoek heeft een eigen makerplaats, 10% maakt gebruik van de mobiele makerplaats van de Provinciale Ondersteuningsinstelling (POI) en 11% heeft een andere vorm, meestal een makerplaats in oprichting. Het aantal nieuw geopende ruimten voor makerplaatsen groeide van twee in 2013 naar zestien in 2017.

Samenwerking

De meeste bibliotheken runnen hun makerplaats in samenwerking met lokale partners. Een derde van de bibliotheken werkt met een lokale makerplaats, die behalve programmering vaak ook personeel levert. Daarnaast richten veel bibliotheken zich met hun makerplaats op het onderwijs, zowel basis- (29%), voortgezet (24%) als beroepsonderwijs (21%). De doelgroep van de makerplaats is veelal de jeugd, hoewel andere groepen niet worden uitgesloten.

Stelling bij FabLearn Expertsessie Bibliotheken: voor een succesvolle makerplaats is samenwerking met het onderwijs noodzakelijk.

Kerensa Strijker, labmanager bij Fablab Groningen en werkzaam bij De Nieuwe Kolk (Bibliotheek Assen), noemt het basisonderwijs voor de bibliotheek de belangrijkste partij, die vanuit de Bibliotheek op school bediend wordt. **Maarten Lammers**, sectormanager ontwikkeling bij de OBA, noemt het 'niet noodzakelijk, wel buitengewoon wenselijk om met elkaar samen te werken. Daar wordt het allemaal een stuk krachtiger van.' Hij benadrukt vooral het bredere bereik van makerplaatsen wanneer je als bibliotheek samenwerkt met het onderwijs. Als je het informele leren exclusief in makerplaatsen houdt, is er een grote groep die het aanbod misloopt. Via het onderwijs kun je hen beter bereiken.

Peter Troxler, lector bij het Kenniscentrum Creating010 ziet samenwerking met het onderwijs als een logische stap: wanneer samenwerking met het onderwijs je doel is, dan moet de makerplaats daarin meedoen.

Jeroen de Boer, adviseur innovatie bij Bibliotheekservice Fryslân, zegt dat

samenwerking voor de hand ligt, maar dat de eigenheid van bibliotheken voorop staat, en dat een succesvolle maakplaats ook zonder het onderwijs gerealiseerd kan worden: 'We moeten voorkomen dat we een schoolse situatie creëren'.

Personeel

Voor begeleiding van de activiteiten is doorgaans specifieke expertise nodig. Die vinden bibliotheken veelal bij lokale experts met wie ze samenwerken (67%). Daarnaast kiest ruim de helft van de bibliotheken voor de inzet van eigen personeel, dat de nieuwe kennis en vaardigheden moet opdoen. Programmering van activiteiten komt tot stand vanuit het eigen personeel (48%) maar ook vanuit de community waar de bibliotheekmakerplaats mee werkt (48%). Soms wordt de bibliotheek benaderd door docenten die zelf een workshop of cursus willen aanbieden.

Extern personeel voor de makerplaats is vaak betaald personeel (64%), en wordt aangevuld met vrijwilligers en eigen medewerkers. Slechts in enkele gevallen kiest een bibliotheek ervoor om alleen eigen personeel in te zetten. De inzet van personeel blijkt nog vrij lastig: ruim de helft van de bibliotheken (56%) noemt onvoldoende personele bezetting en het vinden van de juiste expertises als knelpunten voor het voortbestaan van de makerplaats. Ook het behouden van (structurele) financiering is vaak een uitdaging (40%).

Stelling bij FabLearn Expertsessie Bibliotheken: de begeleiding in de ultieme bibliotheekmakerplaats wordt verzorgd door...

De experts zijn het erover eens dat dit, niet geheel verrassend, heel goed een

bibliotheecaris zou kunnen zijn. **Carola Oortwijn**, senior adviseur bij de Rijnbrinkgroep: 'Dat zijn natuurlijk de bibliotheken zelf, want het is *jouw* vestiging, het zijn *jouw* vierkante meters, samen met *jouw* inwoners'. **Jeroen de Boer** benadrukt dat zo iemand durft te spelen, te experimenteren, en goede vragen te stellen. 'En dat is feitelijk wat een bibliotheecaris doet.' Kunnen luisteren, maar ook goede technische kennis is een vereiste, zegt **Kerensa Strijker**. Iemand die weet hoe de apparatuur werkt, maar die vooral wil dat kinderen verder komen. Medewerkers op een makerplaats zijn dus vooral mede-makers, die houden van spelen, experimenteren, die goed kunnen luisteren, de juiste vragen stellen, en het antwoord helpen zoeken. Mensen die goed met mensen kunnen omgaan en die gedreven worden door een interne motivatie. En door energie. **Peter Troxler**: 'Making is wat uit een community ontstaat, die daaruit energie krijgt, die energie wil je hebben – daar waar de energie klopt, waar een community is, waar mensen dat willen: daar werkt dat'.

Toekomstplannen

Vrijwel alle bibliotheken hebben plannen om in de nabije toekomst méér te doen met hun makerplaats: ze willen meer activiteiten programmeren, meer bezoekers trekken, soms ook een nieuwe makerplaats openen. Het valt te verwachten dat de stijgende lijn in het aantal nieuw geopende makerplaatsen nog even zal doorzetten. Er is ook behoefte aan een gedeelde visie en praktische voorbeelden, zoals bijvoorbeeld te vinden zijn in twee publicaties van de KB en Rijnbrink: *Labs & Educatie*, en de Toolkit *Duurzaam ondernemen met je lab*. Ook de visie van de Themagroep Werkplaats is een stap in die richting (zie kader).

Stelling bij FabLearn Expertsessie Bibliotheken: over vijf jaar hoor je niemand meer over bibliotheekmakerplaatsen.

Als we over vijf jaar niemand meer horen over makerplaatsen bij bibliotheken is dat omdat het een normaal verschijnsel is geworden. Het is dan niet meer nodig om te benoemen dat we met iets bijzonders bezig zijn. Overigens denken de aanwezigen op de expertmeeting van FabLearn dat het zo snel niet zal gaan. Zo stelt **Maarten Lammers**: 'Het is het begin van een ontwikkeling en die is over vijf jaar nog niet klaar. Over vijftien jaar wel, of het is iets totaal anders geworden.' **Teun te Veldhuis**, vakspecialist Innovatie en Techniek bij CODA, ziet de bibliotheek over tien jaar als een grote community waar kennisuitwisseling centraal staat, niet zozeer over boeken of digitale vaardigheden maar 'ook als je iets wilt maken, een lamp of een stoel, dan kun je daarvoor naar de bibliotheek'. Wat zijn de volgende stappen in de ontwikkeling van makerplaatsen?

Peter Troxler voorziet dat we beleidsmatig meer over makerplaatsen gaan nadenken, didactisch-pedagogisch de koppeling met scholen versterken, en de aansluiting met community's uitbouwen. Daarmee zal ook het beeld van de *community librarian* vernieuwd worden, in het licht van makerplaatsen. Misschien kijken we over een paar jaar op een heel andere manier naar makerplaatsen, met een helder beeld van wat ze zijn, waarom sommige bibliotheken wel een makerplaats hebben en andere niet.

TEKST: MARIANNE HERMANS (KB)

M.M.V. JEROEN DE BOER (BSF) FOTO: KB

Bronnen en literatuur

Caso, O., Oomes, M., Hermans, M., Troxler, P., Kuijper, J. & Visser, E. (te verschijnen), *The Dutch way to 21st century skills*. Mapping performative spaces in public libraries in the Netherlands. Jochumsen, H., Hvenegaard, C., Skot-Hansen, D. (2012), *The four spaces – a new model for the public library*. In: *New Library World*, CXIII, 11/12, p. 586–697.

Jochumsen, H., Skot-Hansen, D., & Rasmussen, C. H. (2015), *Towards Culture 3.0 - Performative*

space in the public library. *International Journal of Cultural Policy*, p. 1-13.

KB | Nationale bibliotheek (2018),

Makerplaatsen in openbare bibliotheken.

KB | Rijnbrink | CODA Apeldoorn (2018), *Labs & educatie: een inspiratiegids voor bibliotheken*.

https://www.kb.nl/sites/default/files/docs/20171117_-_labs_en_educatie_een_inspiratiegids_voor_bibliotheken.pdf.

KB | Rijnbrink (2018), *Toolkit duurzaam ondernemen met je lab*. https://www.kb.nl/sites/default/files/docs/toolkit_duurzaam_ondernemen_met_je_lab_def_v3.0.pdf.

Nieuwenhuis, Ottilie (2018), *Plaatsmaken voor makerplaatsen*. *Bibliotheekblad*, nr. 7.

Willingham, T. & De Boer, J. (2015), *Makerspaces in Libraries*. In: *Library Technology Essentials*, nr. 4, New York, USA: Rowman & Littlefield.

Willingham, T. (2018), *Library Makerspaces: The Complete Guide*. Lanham, USA: Rowman & Littlefield.

Tijdens de FabLearn Expertsessie zijn de deelnemers die in het verhaal worden genoemd geïnterviewd. Hun interviews en een verslag van de dag zijn te vinden op: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLQgY8LUzrHOxlCJzUabfQrzuR8doKR9G>.

De nieuwste aflevering van *Bieb-a-palooza*, die grotendeels draait om makerplaatsen, is te zien op: <https://www.youtube.com/watch?v=p9vJwEsB9Jk>.

De nieuwste aflevering van *Bieb-a-palooza*, die grotendeels draait om makerplaatsen, is te zien op: <https://www.youtube.com/watch?v=p9vJwEsB9Jk>.

De nieuwste aflevering van *Bieb-a-palooza*, die grotendeels draait om makerplaatsen, is te zien op: <https://www.youtube.com/watch?v=p9vJwEsB9Jk>.

De nieuwste aflevering van *Bieb-a-palooza*, die grotendeels draait om makerplaatsen, is te zien op: <https://www.youtube.com/watch?v=p9vJwEsB9Jk>.

De nieuwste aflevering van *Bieb-a-palooza*, die grotendeels draait om makerplaatsen, is te zien op: <https://www.youtube.com/watch?v=p9vJwEsB9Jk>.

De nieuwste aflevering van *Bieb-a-palooza*, die grotendeels draait om makerplaatsen, is te zien op: <https://www.youtube.com/watch?v=p9vJwEsB9Jk>.

De nieuwste aflevering van *Bieb-a-palooza*, die grotendeels draait om makerplaatsen, is te zien op: <https://www.youtube.com/watch?v=p9vJwEsB9Jk>.

De nieuwste aflevering van *Bieb-a-palooza*, die grotendeels draait om makerplaatsen, is te zien op: <https://www.youtube.com/watch?v=p9vJwEsB9Jk>.

De nieuwste aflevering van *Bieb-a-palooza*, die grotendeels draait om makerplaatsen, is te zien op: <https://www.youtube.com/watch?v=p9vJwEsB9Jk>.

De nieuwste aflevering van *Bieb-a-palooza*, die grotendeels draait om makerplaatsen, is te zien op: <https://www.youtube.com/watch?v=p9vJwEsB9Jk>.

De nieuwste aflevering van *Bieb-a-palooza*, die grotendeels draait om makerplaatsen, is te zien op: <https://www.youtube.com/watch?v=p9vJwEsB9Jk>.

Visie Themagroep Werkplaats

Met makerplaatsen dragen bibliotheken bij aan de ontwikkeling van digitale geletterdheid van burgers. Voor 2019 heeft de themagroep als uitgangspunt dat wordt gewerkt aan doorontwikkeling van lopende experimenten op dat gebied. Nog een speerpunt is dat de rol van de werkplaats om een ander soort vaardigheden en competenties van bibliotheekmedewerkers vraagt. Er is een stevige impuls op het gebied van deskundigheidsbevordering nodig. De themagroep organiseert in de maanden december 2018-januari 2019 een tweedaagse landelijke SPN Maker Party, waarbij ervaren makerplaatsmedewerkers gezamenlijk werken aan de verdere ontwikkeling van producten en activiteiten met aandacht voor kennisdeling.